

Arató Antal

„Isten éltesse, drága Manna ...”

Kő Pál kisbronz kapcsán

Kő Pál kisplasztikája

Tíz éve, 92 éves korában hunyt el Supka Magdolna Széchenyi-díjas művészettörténész. (A Manna becenevet testvérétől kapta, aki kisgyermekként nem tudta jól kiejteni a nevét, aztán így öröklődött tovább.) Életében rendkívül sokat tett – nem egyszer kíméletlenül hadakozva – azoknak a művészeknek az elismertetéséért, elfogadtatásáért, akiket a hivatalosnak vélt művészetkritika elutasított. Lett légyenek azok kortársai vagy régebbi alkotók. 1999-ben, a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje kitüntetését kapta, többek között – mint az indoklásban olvashatjuk – „a korábban csaknem elfelejtett, ma már nemzetközileg elismert művészi életművek felfedezéséért, ápolásáért”.

Ezek közé tartozott Aba-Novák Vilmos, akiről 1966-ban megjelentetett monográfiáját számos korabeli támadás érte. Kő Pállal maghitt barátságát – a magyar művészet sajátos nemzeti jellegéről vallott közös nézeteik mellett – különösen elmélyítette, hogy a Nemzet Művésze is nagy tisztelője a festőművészeknek. A fiatal Kő Pál (akkor még Maczky Levente) édesapjától tanult meg festeni, s miután meglátott egy jó áron árusított giccset, sorozatban gyártotta azokat, hozzájárulva a családi költségvetéshez. Tehetségének híre ment, felkérték a szomszéd község, Jászszentandrás temploma stációképeinek megfestésére. Itt szembesült Aba-Novák 1933-ban készült szuggesztív erejű freskóival. (A stációképek, az akkor 15 (!) éves „művész” alkotásai mindenki meglepődésére elkészültek, ma is láthatóak.) Mint egyik, vele készült interjúban olvashatjuk, Supka Magdolna kérte, hogy népszerűsítse a méltatlanul elfeledett művészt: „Meg kell menteni Aba-Novákot, ez egy zseni...Nincs más dolgod, mint hogy ezen túl azt monddod, hogy Aba-Novák egy jó festő.” Majd így folytatja Kő Pál „...ha 'fontos' helyen jártam, már tudták és mondták előre: ja, Aba-Novák Vilmos, meg Tóth Menyus, meg Somogyi Jóska... Igen, így mondták. És én mondtam a magamét ezekről a fontos emberekről.” (Kő Pál: *Belső tárlat*. Bp., 1996, 27-28. l.) Supka Magdolna biztatása is hozzájárult ahhoz, hogy Aba-Novák Vilmost idéző bronz emléktáblát készített a jászszentandrási templom falára, s *A Fal. 100 éve született Aba-Novák Vilmos* címmel tanulmány is közzétett az említett kiadványban, ahol többször hivatkozik Supka Magdolnára. Együtt tartottak előadást a festőművészről a Magyar Tudományos Akadémián, ketten avatták fel Nagy Benedek Szent László szobrát Szekszárdon 2007-ben, s mint Kő Pál emlékezik, Supka Magdolna szavai után, „az ő árnyékában” hangzott el saját méltatása. (Kő Pál: *Csillagbojtár. Mesterekről, pályatársakról, tanítványokról*. Bp., 2010, 135. l.)

Az eddigiekben kapcsolatuknak csupán egyetlen szegmensét idéztük. A másik – többek között – Tóth Menyhért művészetének közös megbecsülése, és Kő Pál részéről annak elismerése, hogy Supka Magdolna mit tett a 20. századi magyar festőművészet egyetemes érvényű életművének elismertetéséért. Köztudomású, hogy Tóth Menyhértnek első önálló kiállítása (1941) után 23 évig kellett várnia a következőre. A Képzőművészeti Főiskola elvégzése után paprika és majoránnatermesztéssel, alkalmi szobafestéssel (úgy, hogy pallót kellett neki készíteni, mert a műlábával nem tudta használni a létrát) kereste meg a festékre, vászonra valót. A faluban „pinkász”-nak becézték, édesanyját a szomszédjai bíztatták, hogy égesse el a számukra is érthetetlen festményeit. Supka Magdolna két évtizedig látogatta a „miskei remetét”, bíztatta, folyamatosan követte és jegyezte fel pályájának, gondolatainak, motívumvilágának változásait, 18 tanulmányt, katalógus előszót írt róla, monográfiája három kiadást ért meg. (Tóth Menyhért, Bp., 1990, 1998, Kecskemét, 2004, 133 lap.)

Tóth Menyhértet a főiskolán (a felvételi vizsgán először látott élő modellt) számos megalázta-

tás érte. Megértő tanára, Vaszary János, látva sajátosan egyéni útkeresését, megjegyezte: „Ha ezt akarja csinálni, nehéz dolga lesz!” Kétkedés, csüggedés helyett ez azonban egy életre szóló biztatást jelentett a festőnövendéknek. Társai kevésbé voltak megértőek a hat elemít végzett „rendkívüli hallgatóval”. Egy alkalommal ráta-
postak a rajzaira, képeinek és nézeteinek egyéniségét karikírozták. Olyannyira, hogy Tóth Menyhért hallgatási fogadalmat tett. „Lehet, hogy neki van igaza!” – válaszolta Vaszary, amikor társai azzal fordultak hozzá, hogy Tóth Menyhértet be kéne zárni, mert csak rajzol, nem válaszol a kérdéseikre. „Mandzsettás társaim gúnyoltak – emlékezik vissza – sánta paraszt gyerekeknek, sőt bolondnak tartottak. De valami belső kényszer azt mondta: hallgass! Ősztönösen éreztem, hogy nekem hallgatnom kell, befelé néztem és a belső szóra hallgattam.” Amikor a főiskola felszólítására édesapja érte jött, hogy hazavigye, nem ellenkezett, de neki sem válaszolt kérdéseire, míg a „kofahajón” a Dunán hajózva haza nem értek. (Bánszky Pál: A Tóth Menyhért-i életmodell – Forrás, 1983. 9. sz.) Még nagyobb törést jelentett az életében, hogy mesterét, a modern szemléletű művészoktatás másik legfontosabb képviselőjével, Csók Istvánnal együtt 1932-ben kényszernyugdíjazták. Egy évig ki is maradt a főiskoláról. Supka Magdolna írja a monográfiájában: „Az önkéntes szilencium nyomasztó élménye hosszan kísérte őt, míg aztán több változat után egy végső, páratlanul szuggesztív Szent János képével 'ki nem festette' az örök hallgatásra ítélt 'nepomuki' és az 'aranyszájú', meg Miskén látható Szent János-szobor legendás alakjait közös jelképbe foglalva.” Ezt követően közli a művésznek a festmény elkészülte után egy papírszeletre „önmagának mementóul” írt feljegyzését: „*Szádon a vaspántot/szavad öröklángja/ átégette. – Tóth Menyhért – Miske – 77.X.7.*” Ezt az idézetet véste Kő Pál Supka Magdolna 90. születésnapjára készített kisbronzának egyik oldalára (*Születésnapra*, 26x26x5 cm) a következő jókívánsággal: „Isten éltesen drága Manna – Lujos – 06/2004/21.” A kisplasztika másik oldalára Tóth Menyhért egyik feszes, ám mégis oldott kompozíciójú, a művész formaalkotó gondolkodását ezúttal is tanúsító rajzát (*Csoport*, filctoll, 300x210 mm) teremtette újjá, sajátos metamorfózisaként megjelenítve azt egy másik technikában.

Az idézet valójában egy vers. Tóth Menyhért ritkán, alkalmanként írt verseket, versszerű szövegeket. Supka Magdolna közli: „Ha Tóth Menyhértet hallgatta az ember, költővé válhatott az egész jó szándékú világ.” (Tóth Menyhért édesapja a frontról minden alkalommal verses leveleket küldött haza.) Szerette a verseket, a falusi ünnepeken többször szavalt, s noha egyáltalában nem tekintette magát költőnek, versei elválaszthatatlanok munkásságától. Az idézett szövegre is egyaránt illik az a megállapítás, amit Sümegi György ír a verseiről: „...gondolatvilágának mélységére, elvontságára és sajátos egyéni képszerűségére is egyedi példát kínálnak.” (Tóth Menyhért: *Levelek, vallomások*. Közzéteszi Sümegi György – Forrás, 1983/9. sz.) A művész halálának 25. évfordulóján Kecskeméten konferenciát rendeztek. Felszólalt Kő Pál is, s idézte a verset tanúságtételül arra, hogy személyes beszélgetéseik során „amit mondott, rabul ejtő és szintre megjegyezhetetlen volt, szinte nem értettem, mert nem hétköznapi szavakkal fejezte ki önmagát.” És persze megemlékezett Supka Magdolnáról is, „Tóth Menyhért tudós és értő fejedelemasszonyáról”, aki már nem lehetett jelen. Ám, hogy mégis jelen legyen, „kőpálosan” a kisplasztika egyik példányát a múzeumnak ajándékozta. (Kő Pál: *Tóth Menyhért táltos festőről* – Lyukasóra, 2005. július.)

A kisplasztikát számos kiállításon bemutatták, így Tóth Menyhért verse is szinte újabb, önálló életre kelt. Szerepel Csikai Márta később készült emlékérmén, amit a Supka Magda Emlékdíj jutalmazottai kaptak a T-ART Alapítványtól. A vers sokszólamúságára utal, hogy P. Szabó Ernő – teljes joggal – Supka Magdolnára is vonatkoztatja egyik szavát: „Már pedig az örökhangú szó szinonimája nem lehet más, mint az igaz, valódi, a hiteles, nyilván nem csak a művészettörténészre, de elsősorban az emberre vonatkozóan. Valóban egyike volt azon keveseknek, akik a szó szoros értelmében küzdöttek a hiteles értékekért, azok hiteles tolmácsolásáért.” (*Magyar Nemzet* online, 2011.) Kernács Gabriella a Józsefvárosi Galériában rendezett Supka Magdolna-emlékkiállítás (2013) megnyitóját, megemlítve, hogy „Manna sose fogta be pörös száját”, a „... templomépítő Szent Istvánok és a falu fölött repülő táltosok mesterének” a kisbronzán olvasható idézettel fejezte be. (MMA honlapja.)

A kisplasztikát bemutatták a MMA Supka Magdolna születésének 100. évfordulójára emlékező kiállításán a Vigadóban, láthatjuk a reprezentatív katalógusban, sőt a hátsó borítón ismét közlik annak szöveges előlapját. Idén a mester és felesége, Halassy Csilla közös agárdi tárlatán szembesülhetett a közönség ezzel a sajátos műalkotással, amelynek szellemi határában találkozik a magyar művészeti élet három meghatározó személyisége. Maradandóan megőrizve és felmutatva Tóth Menyhért vallomásainak egyik mondatát is: „A szeretet teremti az embert.”